

Der Ring des Nibelungen in Leipzig: oorverdovend en druk

door Engel van der Luyt.

Na meer dan veertig jaar heeft de Opera van Leipzig eindelijk weer een complete *Ring* Cyclus op het programma staan: de vierde na de eerste uitvoering in Bayreuth in 1876. Dat is opvallend weinig voor de geboortestad van Wagner. En dat terwijl ze als eerste operahuis al in 1878 een complete cyclus op de planken zette. De tweede cyclus kwam echter pas na 50 jaar in 1938 ter viering van de 125ste geboortedag van de componist. Maar ook daarna duurde het weer tientallen jaren eer de derde cyclus op de planken kwam, namelijk in de jaren 1973-1976. En dan nu eindelijk een vierde cyclus, opgebouwd in de jaren 2013 tot heden: *Götterdämmerung* ging op 30 april van dit jaar in première, van 5 tot en met 8 mei gevolgd door de eerste cyclus. Deze complete *Ring* woonde ik bij en mijn indruk erover leest u in de regels hieronder.

De muziek in deze productie wordt uitgevoerd door het Gewandhausorchester onder leiding van de intendant en Generalmusikdirektor van het operahuis Prof. Ulf Schirmer. De regie is in handen van Rosamund Gilmore, een Engelse regisseuse uit de balletwereld. Dit is in de ensceneringen duidelijk merkbaar en laat ik meteen maar opmerken: 'a little bit overdone'. Het toneelbeeld is van Carl Friedrich Oberle, terwijl de kostuums door Nicola Reichert ontworpen zijn.

Das Rheingold

Het decor voor het eerste bedrijf lijkt erg op een badhuis. Er werken twaalf figuranten mee als 'mythische elementen' en het teveel ervan stoort al in de eerste scène. Het stoort niet alleen maar het leidt af. Je kijkt uit nieuwsgierigheid te veel naar de bijfiguren en komt er nauwelijks aan toe om op het spel tussen Alberich en de waternimfen te letten. De Rijndochters dragen leuke korte en kleurrijke broekjes en hebben bloemenkransen in hun lange haar. Aantrekkelijke wezens voor Alberich. Maar hoe aantrekkelijk zij ook zijn, hij kiest toch voor het goud als hij gehoord heeft wat je daarmee bereiken kan. Thomas Pursio is een jonge en waardige Wotan en hij is goed bij stem. Karin Lovelius is zijn koninklijke gemalin Fricka. Het meubilair, dat naar de nieuwe behuizing moet, staat her en der wat overdreven ingepakt. De reuzen zien er, als welgedane burgermannetjes uit een sprookje van Grimm, vrij onschuldig uit. Loge heeft niets dat doet denken aan een outsider. Alberich en Mime zijn met de zangers Jürgen Linn en Dan Karlström goed getypcast en blijken gedurende de gehele cyclus de beste zangers/acteurs te zijn.

De maquette van het te bouwen Walhalla lijkt een beetje op de scheve toren van Pisa. Het door de Nibelungen gedolven en bewerkte goud zit keurig in makkelijk te stapelen kratjes. De opkomst van Erda, met de drie Nornen in haar gevolg, heeft niets spectaculairs: ze komt links uit de coulissen en verdwijnt er rechts weer in. De 'mythische elementen' blijven als niet te benoemen of te herkennen elementen gedurende alle scènes storen. Het orkestspel is traag en de blazers en pauken maken teveel lawaai. Het orkest heeft waarschijnlijk zijn kruid verschoten tijdens de repetities en de première van *Götterdämmerung*. Een wat teleurstellend begin.

Das Rheingold met Freia, Fricka, Fasolt en Fafner foto Tom Schulze

Die Walküre

Ook in deze opera speelt een aantal figuranten op hinderlijke wijze mee. Nu zijn het volgens het programmaboekje geen mythische elementen maar is het gewoon een dansensemble. Storend blijft het. Direct al aan het begin staan ze op het dak van de hut van Hunding. In plaats dat je aandacht gericht wordt op de interactie tussen Siegmund en Sieglinde probeer je te ontdekken wie de figuren op het dak zijn en wat ze te betekenen hebben. Omdat Siegmund en Sieglinde tweelingen zijn, heeft men deze twee-eenheid vormgegeven in de figuranten. Ik zie twee figuren waarvan de ene links en de ander rechts een ramshoorn aan/op het hoofd heeft. Hetzelfde is gedaan met twee figuren die ieder een vleugel van een raaf aangemeten hebben gekregen. Overigens verliep de interactie tussen de werkelijke protagonisten volgens het boekje, dus zoveel miste je niet. Hoewel, van liefdesuitingen tussen Siegmund en Sieglinde heb ik niets gemerkt. Ze acteerden ieder voor zich en hadden geen aandacht voor elkaar. De meeste aanwezigen waren verrukt van het feit dat de tenor Andreas Schager de rol van Siegmund zong maar ik vond hem nogal schreeuwerig. Ook met de stem van Christiane Libor, die de rol van Sieglinde zond, was ik niet gelukkig en ik hield al bij voorbaat mijn hart vast omdat zij op de laatste avond de Brünnhilde zou zingen. In deze ringproductie zijn drie verschillende zangers voor de rol van Wotan geëngageerd. De Walküre Wotan is Markus Marquardt, die later op de avond nog voor een unieke verrassing zou zorgen. De keuze van deze wat ouder ogende zanger getuigt van een goede typecasting want Wotan wordt ook in het verhaal steeds ouder. Siegmund trekt weliswaar een zwaard uit de essenstam maar verder zie ik alleen maar geweren met een bajonet er op. De ruzie tussen Wotan en Fricka is mooi vormgegeven. Altijd weer spannend om mee te maken dat Fricka het pleit wint. De figuranten met de ramskoppen vormen tezamen het span voor de bokkenwagen van Fricka. De twee huppelen wat vrolijker voor de wagen dan Brünnhilde beschrijft.

Pas in het derde bedrijf begin ik het decor interessant te vinden. Ik herken de in *Das Rheingold* getoonde maquette van het Walhalla. Als je het al honderden malen hebt gehoord is het op den duur even doorbijten om de Walkürenrit te doorstaan. Op de toneelvloer staan tientallen witte soldatenschoenen (kistjes). In het midden is een naar beneden gericht talud, zodat soldaten en Walküren vanuit de diepte (de aarde) omhoog komen. De soldaten (figuranten) gaan hier en daar in de openstaande schoenen staan of lopen van schoen naar schoen. Links een wand met

Mythische elementen, Fluten des Rheins of toch schaduwen van de Nornen?

openingen zoals in de toren van Pisa. In de open bogen staan soldaten en Walküren. Er is grote opwinding omdat Wotan er aankomt om Brünnhilde te straffen. De Walküren staan op de uitkijk en melden de komst van Wotan in de verte. De muziek illustreert zijn komst maar wie er opkomt: geen Wotan De muziek valt stil en het voordoek zakt. Stilte, verbazing en geroezemoes. Na een paar minuten gaat het doek weer omhoog en wordt de voorstelling hervat vanaf het moment waarop gestopt werd. Nu iedereen geactiveerd is komt er drive in de zaak en besluit deze opera met een schitterend 'Wotans Abschied'. Het neerwaarts gerichte talud is omhoog gekomen met daarop een rechthoekige verhoging waarop Brünnhilde te slapen wordt gelegd. Naderhand hoorde ik in de wandelgangen dat er iets mis was gegaan met de intercom tussen spelleiding en zangers. Dat was de reden waarom Wotan niet op tijd in de scène was gekomen.

Siegfried

Met optimisme begon ik aan de derde opera. Maar er werd in de smidse bij het smeden van het zwaard zo veel lawaai gemaakt dat ik na het eerste bedrijf boos het gebouw wilde verlaten. Maar ja, je bent niet alleen en je reageert je in de pauze af en gaat toch weer zitten voor het tweede bedrijf. En dan gebeurt er een wonder. De interactie tussen Alberich en Wotan voor de grot van Fafner is zo spannend

en goed dat je blij bent dat je dit mee mag maken. Verantwoordelijk daarvoor zijn de eerder genoemde Jürgen Linn en de nieuwe Wotan in de persoon van Evgeny Nikitin. Geweldig ! Met deze geweldig acterende en zingende Wotan worden alle andere scènes op een hoger niveau getild. Op zo'n moment stel je jezelf de vraag: wat is belangrijker, de regie of de uitstraling van de zanger/acteur? In de dit geval dus duidelijk het laatste. Trouwens ook de Siegfried van en door Stefan Vinke mocht er zijn. Aan de versterking van zijn 'Schmiedelied' had hij part nog deel want dat kwam uit de orkestbak. Bij het verschijnen van de 'Wurm' Fafner komen

Siegfried met Fafner foto Tom Schulze

we weer in een sprookje van Grimm terecht. Vanuit de grond komt een enorme Biedermeier bank naar boven met daarop een wel zeer dikke Fafner. Een Anton Pieck plaatje. Op het toneel is de Waldvogel een ballerina maar in de coulissen doet de zangeres wat zij moet doen: zingen. Hoewel ik die al eerder opgemerkt had, speelt een van de dansers de stomme rol van Grane.

Tussen de bedrijven (de opera's) door heb ik mij ook nog op mijn hotelkamer nijdig gemaakt. Naast de bekende kleine gele programmaboekjes werd er ook een groot programmaboek verkocht. Nota bene voor de prijs van 45 euro. Ik verwachtte een mooi fotoboek maar wat blijkt? In een grote platte doos met veel loze ruimte zitten de vier reguliere programmaboekjes en een wat groter boekje met artikelen die voor een deel ook in de programmaboekjes terug te vinden zijn. Een miskoop !

Götterdämmerung

Het goede verloop van de laatste bedrijven van *Siegfried* gaven mij weer moed om het laatste deel van de cyclus bij te wonen. Er deden weliswaar weer allerlei niet te definiëren figuranten mee maar ik had mij inmiddels getraind daaraan geen aandacht meer aan te schenken. Volgens het programmaboekje moesten we in hen onder meer de 'Fluten des Rheins', de schaduwen van de Nornen en de

De Gibichungen foto Tom Schulze

verschijning van de goden herkennen maar met uitzondering van die laatsten zag ik slechts gedrochten, die zich in een donkere elastische tricotzak hadden gewurmd en onbestemde bewegingen maakten. Wel vond ik het een aardig idee van de regisseur om de vijf goden, tussen de spelepisoden door, op het toneel te laten verschijnen, die deden alsof zij de scène kwamen inspecteren. Ook aan het slot, als de zuilen van het Gibichungen paleis zich voor de helft openen, zien we de godenfamilie daarin, als in uitkijktorens angstig om zich heen kijkend, terug. Zodra dus de figuranten een herkenbare functie krijgen zijn ze niet zo storend meer. Dat gold ook voor het personeel dat in het paleis van Gunther dienst doet.

De door Hagen opgeroepen, in lichtbruine jassen geklede, Gibichungen hebben allen een revolver in de hand maar tot schieten komt het niet. Tijdens de treurmars sluit het voordoek en als het weer geopend wordt zien we een verrijdbare vleugelpiano die als baar voor het dode lichaam van Siegfried dienst doet. De sopraan Christiane Libor, die mij als Sieglinde zo slecht bevallen was, bleek als Brünnhilde haar 'mannelijke' te staan. Kruidend en staand op die baar deed ze dat imponerend. Het heeft mij moeite gekost om na thuiskomst dit verslag te schrijven. Maar ik had het de hoofdredacteur beloofd en belofte maakt schuld. Dus excuses dat dit verslag niet de kwaliteit van mijn voorgaande verslagen heeft want ik zou deze oorverdovende en veel te drukke productie het liefst zo snel mogelijk willen vergeten.